

عکس چهاران

در پاسداشت ۲۹ فروردین، روز ارتش و دلاورمردی حافظان تمامیت ارضی ایران

امنیت و اعتماد ملی در پرتو ارتش مقتدر

علی غفوری پژوهشگر تاریخ جنگ

ملت‌ها برای پایداری و انسجام نیاز به عوامل متعددی نظیر زبان مشترک، مذهب مشترک، جغرافیای مشترک، تاریخ مشترک، آداب و رسوم مشترک و نظایر آن دارند اما آنچه سبب شکل‌گیری و ماندگاری کشوری می‌شود و چون چتری همه را دربر گرفته و مانع تجزیه و آسیب‌های بیرونی و درونی می‌شود، ارتش و قوای مسلح است. آنچه سبب شده بیش از ۲۶۰۰ سال ایران و ایرانی باقی بمانند، نیرویی مسلح برگرفته از همین ملت و مرز و بوم است. تاریخ ایران نشان داده که هر زمان ارتش این کشور تضعیف شده استقلال آن هم از بین رفته است. ضعف ارتش ایران در سال‌های آخر حکومت‌های هخامنشیان، ساسانیان، خوارزمشاهیان، صفویان و قاجاریه سبب شکست ایران از یونانیان، اعراب، مغولان، محمود و اشرف افغان و روس‌ها شد، اما همین ارتش هنگام

قدرت پشت ارتش‌های آشور، روم و عثمانی را به خاک رساند. در نیمه دوم قرن بیستم بویژه پس از تجربه تلخ تسلیم بی‌قید و شرط ارتش رضا شاه در شهریور ۱۳۲۰ افسران جوان و تحصیلکرده‌ای پیدا شدند که تمام تلاش خود را برای ایجاد یک ارتش حرفه‌ای و مدرن به کار بستند. نتیجه این تلاش‌ها شکل‌گیری یک نیروی نظامی باسواد و مردمی بود که در آغاز دهه ۵۰ خورشیدی تنه به تنه ارتش‌های بزرگ جهان می‌زد. این نیرو به دلیل بهره‌گیری از افسران و درجه‌داران با شرافت حاضر نشد در انقلاب ۱۳۵۷ مقابل مردم ایستاده و حمام خون به راه بیندازد (اتفاقی که در شیلی، آرژانتین، اسپانیا، پاکستان، اندونزی، لیبی و کشورهای زیاد دیگری رخ داد و پای ارتش در این کشورها به سیاست باز شد) اما بی‌طرفی ارتش سبب نشد تا قدرت‌های جهانی دست از سر آن بردارند و در کنار تندروی‌های معمول بعد از انقلاب، تلاش‌های سازماندهی شده‌ای برای نابودسازی و انحلال ارتش شکل گرفت.

مرخص کردن سربازان وظیفه، جابه‌جایی‌های گسترده پرسنل یگان‌های رزمی، تسویه‌ها و بی‌توجهی

به بخش‌های فنی و تعمیر و نگهداری، سبب شد تا ظرف چند ماه توان رزمی ارتش مدرن ایران به میزان قابل توجهی کاهش یابد، اما در کنار برخی گروه‌ها و سیاسیون (و در برخی موارد مشکوک و چپکرا) دفاع حضرت امام (ره) و افرادی نظیر چمران و پایداری نظامیانی نظیر سرتیپ فلاحی، سرهنگ فتوری و سرتیپ ظهیرنژاد سبب شد تا توطئه انحلال ارتش نقش بر آب شود. با افزایش درگیری‌ها در کردستان، گنبد، خوزستان و سایر مناطق تازه انقلابیون پی بردند که اگر ارتش نباشد کشور بسرعت راه تجزیه را طی می‌کند. بی‌شک این‌ باالگرد‌ها، هوایم‌ها و تکاوران ارتش بودند که با پشتیبانی از نیروهای جوان و با انگیزه سپاه مانع سقوط نیمی از شهرهای غربی و شمال غربی کشور شدند، اما دشمن دست‌بردار نبود. شوروی مایل بود تا با از بین رفتن ارتش، نیروهای چپکرا که عمدتاً زرمیدیده بوده و توان مناسب نظامی داشتند قدرت را در ایران به دست گیرند و آمریکا به دنبال خروج سلاح‌های مدرن و تضعیف شدید ارتش بود تا ضمن اینکه این تجهیزات به دست دیگران نیفتد دولت انقلابی هم

یادی از عملیات ثامن الائمه و سرهنگ شهاب‌الدین جوادی، فرمانده لشکر ۷۷ خراسان

شکست حصر آبادان، نماد وحدت ارتش و سپاه

سعید بهجیرایی

پژوهشگر تاریخ جنگ

در تاریخ نبردهای نظامی در جهان جنگ بین دو کشور مسلمان و در عین حال همسایه یعنی ایران و عراق که در زمره طولانی‌ترین نبردهای نظامی به شمار می‌رود از جنبه‌های مختلف واجد بررسی‌های همه‌جانبه است. علی‌الخصوص از سوی طرف ایرانی به دلیل از هم گسیختگی سازمانی در ارتش که یکی از تبعات شرایط حاکم در ایران بود. در خلال این گسست سازمانی، وقوع جنگ و مشکلات دامن زده و آثار خدیمه سربازی آثار خود را روی روند جنگ نمایان می‌سازد. اما با شروع و همچنین کاهش دوران خدمت سربازی آثار خود را روی روند جنگ نمایان می‌سازد. اما با شروع جنگ تحمیلی ارتش بزودی خود را با شرایط وفق داده و با طراحی و اجرای شکستن حصر آبادان و تحقق «باید» مورد تأکید امام خمینی (ره) با همراهی برادران سپاه و بسیجی، کارآمدی خود را در سخت‌ترین شرایط به منصفه ظهور رسانیده و یک روی سکه موفقیت عملیات ثامن‌الائمه(ع) بود. این عملیات بر روند اشغالگری رژیم بعث عراق نقطه توقف گذاشته و آغاز مسیری بود که تمام جنگ ایران را از جنگ دیکتاتور عراق آزاد کرد. در سال دوم جنگ تحمیلی عراق علیه جمهوری اسلامی ایران، رژیم بعث عراق چنان به پیروزی‌ها و اشغالگری‌های خود غرّه بود که تصویری از شکستن این هیمنه و عقب نشینی از مناطق تحت تصرف خود نداشت. اما عملیات ثامن‌الائمه(ع) که با طراحی و اجرای مردان ارتشی با همراهی سایر رزمندگان به‌وقوع پیوست، نشان داد که اراده فرماندهان ارتش و سپاه ایران، پس از دو سال دفاع، توان حمله به دشمن و رفع حصر شهرهای خود را دارد.

ایران پیش از آغاز عملیات

عراق در همان روزهای نخست آغاز جنگ و در راستای وعده‌ای که دیکتاتور این کشور داده بود؛ بخش‌هایی از خاک سرزمینی ایران را به اشغال خود درآورد و بخش‌های دیگر را هم در محاصره سختی قرار داد. نیروهای عراقی یکی از استراتژیک‌ترین مناطق یعنی شهر آبادان را محاصره کردند که هم از منظر اقتصادی و سیاسی و هم نظامی اهمیت ویژه‌ای برای جمهوری اسلامی داشت. آبادان در بخش شرقی خود رودخانه اروند را داشت که دسترسی به آب‌های آزاد آن را بسیار مهم کرده بود و همچنین امنیت چاه‌های نفت این بندر هم برای کسی پوشیده نبود. آن اندازه که امام خمینی(ره) در آبان ماه سال ۵۹ و سپس از محاصره و اشغال بخش‌هایی از شهر آبادان درباره ضرورت شکستن حصر این شهر اظهار نظر کرد: «من منتظرم که این حصر آبادان از بین برود و هشدار می‌دهم به پاسداران، قوای انتظامی و فرماندهان قوای انتظامی که باید این حصر شکسته شود؛ مساحمه نشود در آن حتماً باید شکسته بشود. فکر این نباشد که ما اگر اینها هم آمدند، بیرونشان می‌کنیم». اگر اینها آمدند خسارات بر ما وارد می‌کنند. نگذارند اینها بیایند در آبادان وارد بشوند. از خرمشهر اینها را بیرون نکنند. حال ته‌اجمی بگیرند.» دشمن متجاوز در آن سال نزدیک به ۶۰۰ مورد تجاوز به خاک ایران انجام داده بود و جمهوری اسلامی

”

تیرماه ۱۳۵۹ با هماهنگی طرفداران شاهپور بختیار، آمریکا و استخبارات عراق عده‌ای سرباز و خلبان و درجه دار فریب خورده در دام بازی پیچیده‌ای افتادند که فرجام آن موفقیت طرفداران سیاست «تضعیف ارتش» بود. پایگاه سوم شکاری با کمک بخش‌هایی از تکاوران نیروی زمینی قصد کودتا علیه مردم و انقلاب را داشتند که اگرچه این طرح خیلی سریع لورفت، اما آثار آن تا سال‌ها گریبان ارتش را گرفت

آنقدر گرفتار مشکلات داخلی شود که توانی برای رفع مشکلات خود نداشته باشد.

تیرماه ۱۳۵۹ با هماهنگی طرفداران شاهپور بختیار، آمریکا و استخبارات عراق عده‌ای سرباز و خلبان و درجه دار فریب خورده در دام بازی پیچیده‌ای افتادند که فرجام آن موفقیت طرفداران سیاست «تضعیف ارتش» بود. پایگاه سوم شکاری با کمک بخش‌هایی از تکاوران نیروی زمینی قصد کودتا علیه مردم و انقلاب را داشتند که اگرچه این طرح خیلی سریع لورفت، اما آثار آن تا سال‌ها گریبان ارتش را گرفت. اعدام ده‌ها نظامی و اخراج صدها نظامی دیگر که در بین آنها خلبانان نخبه پایگاه دوم تبریز و سوم همدان قرار داشتند. برخی از این خلبانان با شروع جنگ، به محض آزادی جزو اولین مهاجمان به عراق بودند و حتی شهید شدند. کودتای «نقاب» اگرچه از همان ابتدا محکوم به شکست بود و شکست خورد، اما سبب شد تا دیوار بی‌اعتمادی بین برخی انقلابیون و ارتش بلندتر شود و بویژه نیروی هوایی مجدداً با تسویه‌های گسترده مواجه شود.

صدام که مطمئن شده بود از ارتش اسطوره‌ای ایران دیگر جز نامی باقی نمانده است

ایران دیگر جز نامی باقی نمانده است

۷۰ روز بعد در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ با ۱۲ لشکر و بیش از ۲۰۰ هوایما حمله به ایران را آغاز کرد (لازم به ذکر است که حجم کمی نیروهای عراق علیه ایران از حجم کمی نیروهای مهاجم روسیه به اوکراین بیشتر بود) بیشتر سیاسیون کشور در آن زمان اساساً شناختی به دکترین‌های دفاعی نداشتند و تقریباً کار را به ارتش سپردند. اینجا بود که ارتش مردمی و از جان گذشته با وجود زخم‌های متعدد بر پیکرش مجدداً در برابر متجاوزان سینه سپر کرد و ظرف ۴ماه ارتش دشمن را کاملاً متوقف کرد.اقتصاد عراق در ۳ هفته ابتدایی جنگ توسط نیروی هوایی ویران شد، لشکرهای زرهی و مکانیزه آن در غرب دز، کارون و کرخه متوقف شدند و در ۷ آذر ۱۳۵۹ نیروی دریایی دشمن به زیر آب رفت. آنها تنها یک شهر مهم را تسخیر کردند؛ خرمشهر. اما تمام ناظران نظامی می‌دانستند که عراق بدون تسخیر بوشهر، دزفول، اهواز، بندر امام، بندرعباس، شیراز، کرمانشاه، تبریز

▪ دوشنبه ۲۹ فروردین ۱۴۰۱

▪ سال بیست و هشتم

▪ شماره ۷۸۸۹

اعلام روز ارتش اوج درایت و دوراندیشی امام‌را حل

امیر سرتیپ علی حاجیلو

ارشد نظامی ارتش در

منطقه شمال غرب کشور

آن زمان که دشمنان آگاه و دوستان نادان بر انحلال ارتش اصرار می‌ورزیدند، نامگذاری یک روز به نام ارتش در هفته‌های اول پس از پیروزی انقلاب از سوی رهبر فقید انقلاب اسام خمینی (ره) خط بطلانی بر تمامی توطئه‌ها علیه تمامیت ارضی و امنیت کشور بود و موفقیت ارتش را تحکیم و مهیای نقش آفرینی در ناآرامی‌های ایجاد شده از طرف جبدایی طلیان و ۸ سال دفاع مقدس کرد. برای پی بردن به دلیل نامیده شدن ۲۹ فروردین به نام روز ارتش از طرف حضرت اسام(ره) لازم است مروری کوتاه بر نقش ارتش در تاریخ شکل‌گیری انقلاب اسلامی در زمان شاه داشته باشیم.

قبل از انقلاب، سه قدرت برای مالکیت و تصاحب ارتش فعالیت داشتند. اول امریکایی‌ها، چون ایران در منطقه دارای موقعیت استراتژیک بود و به لحاظ اینکه آخرین نقطه بحری و خشکی آسیا بوده و تنگه هرمز را در اختیار داشت، تلاش می‌کردند در ایران پایگاهی را ایجاد و ارتش ایران را به‌عنوان زاندارم و حافظ منافع خود در اختیار داشته‌باشند. لذا با نفوذ زیادی که در رژیم شاه داشتند بر آن بودند که بر نیروهای سه‌گانه ارتش اثرگذار باشند و در این جهت تلاش می‌کردند تا زیرساخت و شکل‌گیری ارتش ایران را به شکل غربی و امریکایی در بیاورند.از سوی دیگر شوروی همزمان تلاش می‌کرد که نفوذ امریکا را در منطقه کم‌رنگ کرده و اقداماتی هم در زمینه نفوذ افراد وابسته به خود در ارتش ایران داشته باشد. اما علاوه بر این، فرماندهان گردان‌هایی که مسئولیت حفاظت از شاه را بر عهده داشتند از عوامل نفوذی بودند. در مقابل این دو جریان، نیروهای مذهبی بودند که با هدف خارج کردن ارتش از نفوذ سلطه‌گران و استعمار غرب و شرق درصدد بودند، ارتش در خدمت ایران و برای ملت ایران باشد. از این‌رو شهید قرنی از سال ۱۳۳۸ با حضرات آیات عظام میلانی، طالقانی و دکتر ربیعی، در ارتباط بودند و افراد برجسته‌ای همچون، شهید نامجو، شهید شهرام‌فر و شهید کلاهدوز را نیز جذب کرده بودند. این فعالیت توانسته بود هسته‌های مقاومتی را درون ارتش شکل بدهد و اعلامیه‌ها و نشریات و دستورات حضرت امام(ره) را بین نیروهای مورد اطمینان در بدنه ارتش پخش کند. این تلاش در بدنه ارتش و افراد مذهبی پایگاه داشت.از این‌رو حضرت امام(ره) و اهدافش برای ارتشی‌ها شناخته شده و دارای نفوذ بسیار خوبی در ارتش بود. امام نیز متقابلاً شناخت نسبتاً خوبی از ارتش داشت.

به‌گونه‌ای که پیش از پیروزی انقلاب وقتی از ایشان می‌پرسند، مقابله ارتش با مردم در دفاع از رژیم چگونه خواهد بود؟ می‌فرماید: «با شناختی که از پیکره ارتش ایران دارم بعدمی‌دانم در حفاظت از رژیم شاه مقابل مردم بایستد و این اتفاق نخواهد افتاد.» و تأکید می‌کند: «اگر انقلابی در ایران شکل بگیرد ارتش در کنار مردم قرار خواهد گرفت نه در مقابل مردم.» اینگونه هم شد و ارتش در جریان انقلاب اسلامی با هدایت‌های حضرت امام(ره) در سرپیچی از فرامین رژیم شاه، به پیروزی رسید. همه ما بیعت تاریخی نیروی هوایی ارتش ایران در ۱۹ بهمن ۱۳۵۷ با حضرت امام را به یاد داریم که چه ضربه هولناکی بر پیکر رژیم پهلوی وارد کرد.پس از پیروزی انقلاب هم سه گروه مخالف ماندن ارتش برای انقلاب بودند. گروه اول؛ همان سلطنت‌طلب‌ها بودند که ارتش را به زعم خودشان برای این‌به‌وجود آورده بودند که از رژیم و نظام شاهنشاهی دفاع کنند نه از انقلاب اسلامی.

گروه دوم؛ گروه‌های مخالفین و معاندین و جدایی‌طلبان بودند که با ماندن ارتش مخالف بودند. متأسفانه گروه سوم، دوستان ناآگاه سیاسی بودند که بعضاً در دولت موقت پست داشتند. این سه گروه، مخالف ماندن ارتش در فضای جمهوری اسلامی و انقلاب بودند و حمله بسیار سنگینی را برای انحلال ارتش شروع کرده بودند. بعد از پیروزی انقلاب، حضرت امام(ره) شهید قرنی را به‌عنوان رئیس ستاد مشترک ارتش منصوب کردند که خود یک اقدام دوراندیشانه و قابل تحسین از ایشان بود. این مجموعه اقدامات بسیار سنجدیده‌ای انجام دادند که داشت به انحلال ارتش می‌انجامید. در این مقطع، حضرت امام(ره) با درایت و دوراندیشی واحساس خطر از سوی دشمنان دانا و نادان، ۲۹ فروردین را به‌عنوان روز ارتش جمهوری اسلامی نامگذاری کردند و با این اعلام در اصل موجب مایوس شدن دشمنان ایران شدند. این کار بزرگ امام(ره) تمامی طرح‌های افرادی را که نقشه انحلال ارتش را در سری‌پروازندند نقش بر آب کرد. سال‌ها بعد همگان به درایت حضرت امام(ره) در این ارتباط پی برده و شاهد نقش آفرینی ارتش در ۸ سال دفاع مقدس بودند.

امیر سرتیپ سید شهاب‌الدین جوادی فرمانده لشکر ۷۷ خراسن به همراه هم‌زمان ارتشی خود در عملیات پیروز ثامن‌الائمه

امیر سرلشکر حسنی سعدی؛ جوادی افسری مدیر، مدبر و شجاع بود که در

درگیری‌های مرزی با شجاعت، یگان تحت امر خود را هدایت و نتیجه

درگیری‌ها همواره به نفع ایران بود. وی ابتدا فرمانده گردان ۱۲۳ پیاده یکی

از گردان‌های ورزیده و کارآمد لشکر بود و با درجه سرگردی گردان را به نحو

شایسته رهبری و فرماندهی می‌کرد

شمال غرب و غرب کشور به لشکر ۷۷ پیاده که خود در منطقه شرق کشور مسئولیت حفاظت

سرزمینی را عهده‌دار بود، مأموریت اعزام یگان‌های رزمی به مناطق غرب و شمالغرب کشور را صادر کرد.

بدین‌گونه لشکر ۷۷ پیاده تحت فرماندهی سرهنگ جوادی کمک شایانی به تقویت مناطق عملیاتی و یگان‌های مستقر در مناطق مذکور کرد. با صدور فرمان امام خمینی (ره) در ۱۴ آبان

سال ۱۳۵۹ مبنی بر شکست حصر آبادان، ستاد ارتش را که از قبل در تهیه و تدارک طرح‌های بدین منظور بود ، یاری کرده و به شکستن محاصره آبادان سرعت بخشید. مأموریت اجرای این فرمان امام خمینی (ره) به لشکر ۷۷ خراسان به فرماندهی شهاب‌الدین جوادی سپرده شد. عملیات با رعایت اصول جنگ بویژه وحدت و گماشت و در این راستا آنجان موفق بود که در آن زمان نیروی زمینی برای مقابله با ناامنی‌های

”